

Univerzitet u Beogradu, Fakultet političkih nauka, Beograd

DOI 10.5937/kultura1237172D
UDK 070.448:316.72(497.11)"2012"
316.774:008(497.11)"2012"

pregledni rad

KOLIKO JE KULTURE U KULTURNIM RUBRIKAMA

Sažetak: *Vek u kome živimo doba je kada smo prezasićeni informacijama. Tokom jedne godine, u SAD se, na primer, objavi oko 200 000 knjiga, radio-stanice emituju približno 70 miliona sati programa, dok televizije proizvode oko 58 miliona sati televizijskog programa. „Od dana vašeg rođenja proizvedeno je više informacija nego tokom čitave zabeležene istorije pre njega, a polovina ukupnog broja naučnika u našoj istoriji živi danas i proizvodi informacije.“¹ Ako biste se odlučili da pročitate sve ono što je objavljeno tokom jedne godine, morali biste da pročitate po jednu knjigu na svaka tri minuta, odnosno oko pet stotina knjiga dnevno. Ovo se naravno odnosi samo na noviju svetsku produkciju, a ne i na klasike. Postavlja se pitanje koliko se od novih, upravo objavljenih, knjiga zaista pročita, koliko se i kako o knjizi i kulturi u celini piše, koliko su novinari sami obrazovani, i koliko su u stanju da nam ovu zastrašujuću količinu informacija selektuju, pojasne i strukturisu, u doba sveopšte krize, koja je zahvatila i Srbiju, pustošeći je i na materijalnom, ali i na svim ostalim poljima, pa i kulturnom i medijskom. Pre godinu dana objavljeni su kod nas rezultati do kojih su došli studenti master studija Fakulteta političkih nauka u Beogradu, a koji su proučavali tretman knjige u srpskim medijima. Rezultati su bili daleko od ohrabrujućih – osim Radio Beograda 2 i specijalizovanih dodataka posvećenih knjizi, koji se objavljuju kao dodaci dnevnim listovima, uvek vikendom, o knjizi se u srpskim štampanim medijima ne piše dovoljno, a izveštava se bez neophodne studioznosti i dubljeg poniranja. Ovaj rad fokusirao se na praćenje i analizu kulturnih rubrika u tri srpska dnevna lista, „Politici“, „Večernjim novostima“ i „Danasu“, tokom perioda od 26.09. do 2.10.2012. i ima za cilj da pokaže šta danas sadrže kulturne rubrike u ova tri štampana medija, međusobnu komparaciju njihovog sadržaja i kvaliteta, baš kao i koje su osnovne teme o kojima se piše, koji su novinarski žanrovi najčešće zastupljeni.*

Ključne reči: *višak informacija, štampani mediji u Srbiji, kultura, kulturne rubrike, kriza*

1 Potter W. J., *Medijska pismenost*, Beograd 2011, str. 24.

Kulturne rubrike danas u „Danasu“, „Politici“ i „Večernjim novostima“ – inspiracija ili informacija

Komunikolog poput Petera Gloka (Peter Glock) rado se podmeva kulturnim rubrikama dnevnih novina. Prema njegovom mišljenju, one su namenjene samo uskom krugu privilegovanih čitalaca, čitaocima koji su „trenirani, čine svojevrсни golf klub, koji iskazuje lako ignorisanje prema svemu izvan tog kruga“². „Kulturne rubrike u štampi u Srbiji pretrpele su niz promena, od kojih su one iz devedesetih godina XX veka možda najviše oštetile srpsku kulturu. Ipak, mnogi novinari smatraju da su kulturne redakcije velikih medija dugo odolevale i uspevale da se održe kao ‘oaze’ slobodnog mišljenja... Ipak, šteta koja je naneta kulturi i novinarstvu u Srbiji, a time i redakcijama, veća je od onoga što su novinari u ovim ‘oazama’ uspeali da sačuvaju.“³

Za potrebe ovog rada analizirane su kulturne rubrike tri dnevna srpska lista: „Politike, „Večernjih novosti“ i „Danasa“, u periodu od 26. septembra 2012. do 2. oktobra 2012.

Pod pojmom kultura u ovom radu podrazumevaće se “sistem unutar koga se svesnom ljudskom delatnošću može oblikovati, obrazovati, uređivati, upravljati, usmeravati razvoj, rečju, unutar kojeg se mogu organizovati uslovi kulturnog i, posebno, umetničkog stvaralaštva, oblici njegovog plasmana i prijema u najširoj javnosti“⁴.

Pod kulturnom rubrikom podrazumevaće se „poglavlje ili odeljak u dnevnom listu ili časopisu sa određenom sadržinom i naslovom“⁵.

Pod pojmom mediji u Srbiji podrazumevaju se mediji, kako štampani tako i elektronski, koji su na srpskom jeziku.

„Politika“ je osnovana 1904. godine, predstavlja najstariji dnevni list na Balkanu. Njen osnivač je i njen prvi vlasnik, Vladislav Ribnikar. On je sastavio redakciju od intelektualne elite svog doba. Tako su za „Politiku“ pisala tada vodeća novinarska i najelitnija književna pera. Vlasništvo nad „Politikom“ u ovom periodu doživljava turbulencije. Prema najnovijim podacima od 15. oktobra 2012. iz Udruženja novinara Srbije (UNS), “Politika” je ponovo pretežno u državnom vlasništvu. Kako će se ovo odraziti na uređivačku politiku i na obim i koncepciju kulturne rubrike, pokazaće budućnost.

2 Mol Š.R. i Zagorac K. A. J., *Novinarstvo*, Beograd 2011, str. 200.

3 Ibid., str. 201.

4 Dragičević Šešić M. i Stojković B., *Kultura, menadžment, animacija, marketing*, Beograd 2010, str. 11.

5 Ibid., str. 12.

U analiziranom periodu, "Politika" je u proseku izlazila na 40 strana, a kulturna rubrika je izlazila na dve stranice, što predstavlja oko 0,5 odsto sadržine lista. U poređenju sa ostalim rubrikama, najviše prostora u "Politici" zauzima rubrika posvećena sportu, koja izlazi najčešće na četiri stranice.

Karakteristično je da je veći prostor od onog koji je u "Politici" posvećen kulturnoj rubrici, posvećen novouvedenoj rubrici "Spektar", koja ima "lakši" sadržaj i obim od tri stranice, a pored dnevnog aktuelnih tekstova posvećenih televizijskom programu, sadrži i dve stranice na kojima se piše mahom o zabavnim temama, od kojih su neke i polutabloidnog karaktera – odnose se na detalje iz privatnog života slavni. Ukratko, više pažnje se u najstarijem dnevnom listu na Balkanu posvećuje zabavi nego kulturi, što automatski navodi na zaključak da je i "Politiku" dotakao sveopšti talas "tabloidizacije". Kao da su tabloidizacija i globalizacija išle zajedno. Zanimljivo je da je obimna i redovna rubrika sa "lakšim" sadržajem, ušla i u "Večernje novosti", kao i u "Danas".

"Večernje novosti" su dnevni list koji postoji od 1953. godine, kada su pokrenute "povodom Tršćanske krize. Ovaj dnevni list predstavlja prve posleratne popularne novine koje su koncepciju gradile na formuli - brzo, kratko, jasno. U sastavu su Kompanije koja poseduje jedanaest štampanih medija i radio-stanicu"⁶. U analiziranom periodu ovaj list izlazio je na četrdeset strana, kulturi je bilo posvećeno najviše po dve stranice, dok je sportu, na primer, dato tri puta više prostora, te je i ovde to najobimnija rubrika, sa najviše kolor fotografija. Baš kao što je "Politika" uvela "Spektar" kao tri stranice rezervisane za animiranje čitalaca, "Večernje novosti" su uvele rubriku "Spektakl", koja obuhvata isto ili više prostora nego kulturna rubrika – uvek dve stranice, a po odabiru tema (detalji iz života javnih ličnosti, napisi o glumcima iz različitih televizijskih serijala, popularno nazvanih "sapunice" itd), slobodno se ove dve stranice mogu svrstati u rubriku tabloidnog karaktera. Zanimljivo je da je kulturi u "Večernjim novostima" posvećeno isto prostora koliko i – televizijskom programu. Da li to znači da su kulturna rubrika i televizijski program od podjednake važnosti za čitaoca ili da je televizija jednako kultura u "Večernjim novostima", pokazaće analiza koja sledi.

Dnevni list "Danas" osnovan je 1997. godine i sve do petooktobarskih promena bio je jedini opozicioni list tadašnjem vladajućem režimu Slobodana Miloševića. "Danas" je osnovalo "sedamnaest novinara koji su i vlasnici lista (izdavač je kompanija Dan Graf). Namera osnivača bila je da u uslovima tadašnjeg

6 Todorović N., *Medijski tretman knjige*, Beograd 2011, str. 59.

nedemokratskog režima stvore objektivan i otvoren list koji će objavljivati proverene informacije, analitičke tekstove, komentare i kolumne. List je 1997. godine bio zabranjen, dvadeset dana ga nije bilo na kioscima, što je doprinelo njegovom ugledu, ne samo u Srbiji, već i u okolnim zemljama, bivšim jugoslovenskim republikama, kao i među čitaocima ‘preko okeana’ – zahvaljujući internet izdanju”⁷.

“Danas” izlazi na tridesetdve stranice, kulturi je posvećeno po dve stranice, baš koliko i televizijskom programu, sportu tri stranice, a lakšim sadržajima, koji se nalaze u okviru rubrika “Scena” i “Feljton/zabava” - dve. Na stranicama “Scene” nalaze se tekstovi najčešće vezani za koncerte, modu i muziku.

Ono što se najpre uočava je da u sva tri lista kulturna rubrika zauzima tek 0,5 posto sadržaja. Ono što je u odnosu na prethodne decenije novina je uvođenje stalnih rubrika zabavnog karaktera u sva tri lista. Uočljivo je da je najmanje tabloidan “Politikin” “Spektar”, da se “Danasova” “Scena” nalazi na sredini, a da je rubrika “Spektakl” u “Večernjim novostima” sa najviše elemenata tabloidnog sadržaja (zadovoljava samo čitalačku radoznalost, a ne edukuje, niti socijalizuje, kao što ne informiše, pošto su informacije koje ona nudi čist *infotainment*).

Šta štampa štampa ili šta su teme kulturnih rubrika

U jednom od obraćanja naciji, Gor Vidal (Gore Vidal) kaže: “Polovina američkih građana nije nikada pogledala neke novine. Polovina američkih građana nije nikada učestvovala na predsedničkim izborima. Možemo se samo nadati da je u pitanju ista polovina”. Skorašnje vesti o 1.358.000 nepismenih u Srbiji, postavljaju pitanje kome se obraćaju kulturne rubrike u dnevnim novinama. Analizirajući sadržaj “Politike” u periodu od 26.09. do 2.10. 2012, očigledno je da se ovako koncipirana rubrika obraća građanima sa visokim obrazovanjem, kojih je u zemlji oko 7 posto. No, tekstovi su pisani jasnim stilom i jezikom i mogu imati daleko širu čitalačku publiku od 7 posto populacije. Teme kojima se “Politika” u ovoj nedelji bavi mogu se svrstati u nekoliko jasnih oblasti: to su vesti i izveštaji iz sveta filma – iz broja u broj Dubravka Lakić šalje izveštaje sa filmskog festivala u San Sebastijanu, odakle šalje i ekskluzivni intervju sa Ričardom Girom, (Richard Gere, “Politika” od 28.09.), kao i vesti i izveštaji koji se odnose na likovnu umetnost. Kontinuirano, u ovoj nedelji novinar “Politike” izveštava i o unutrašnjim sukobima u ULUS-u i ovome je posvećeno čak četiri izveštaja (“Politika”, 26, 27, 29. septembar, 2. oktobar). Takođe, svakoga

⁷ Ibid., str. 66.

dana "Politika" izveštava i o ponekoj dodeljenoj nagradi, npr. ("Dodeljena nagrada Mile Nedeljković", 26. 09, dodela nagrade "Živojin Pavlović" Maji Miloš 27. 09, dok 28. 09. novinar izveštava o dodeli nagrade "Svetozar Ćorović", kao i o nagradi "Karić fondacije" Marini Abramović). Čini se da je svakoga dana u Srbiji dodeljena bar po jedna nagrada i da je daleko više nagrada nego validnih autora. "Politikin" novinar izveštava i o odlasku naše delegacije na Sajam knjiga u Frankfurtu bez pisaca, ali sa predstavnicima Ministarstva kulture i Privredne komore (2. 10.), ali ono što izaziva nevericu je da se za čitavu nedelju u sadržaju kulturne rubrike našla tek jedna jedina kritika i to pozorišna ("Život u oblacima", Ana Tasić, "Politika", 2. oktobar). Zanimljivo je da ima vrlo malo vesti iz sveta ("Nova Mona Liza", 27. septembar). Nameće se zaključak da u "Politici" "preovladavaju faktografski oblici novinarskog izražavanja (vest, izveštaj, klasičan intervju pitanje-odgovor), da je najčešće pisano u formi izveštaja, a da je pronađen tek jedan analitički oblik - kritika, (Politika, 2. oktobar), kao i svega jedan beletristički oblik - reportaža o ličnosti. Nijedan članak, kolumna ili komentar nisu objavljeni, što pokazuje odsustvo analize i dubljeg poniranja na stranicama kulturne rubrike dnevnog lista "Politike".

Analiziranje "Večernjih novosti" u periodu od 26. 09. do 02. 10. pokazalo je sledeće: često se u ovom dnevnom listu kulturna rubrika smanjuje sa dve na jednu i po stranu, u pet od sedam analiziranih dana bilo je reči o novoj knjizi Vuka Draškovića, o kojoj je pisano prvo u vidu teksta koji je zapremio čitavu stranicu (26. septembar), da bi već sledećeg dana sledio izveštaj o velikom interesovanju kupaca za ovu knjigu. U narednim danima, "Večernje novosti" su na desnoj stranici iz dana u dan objavljivale veliku reklamu ovog romana. Očigledno je da list kulturnu rubriku koristi i kao prostor za marketing knjiga koje ova novinska kuća izdaje. Takođe, primećeno je da preovlađuju domaće vesti (opera „Onjegin“ otvara sezonu u Narodnom pozorištu, 30. septembar), ili na primer izveštaj o postavljanju nove predstave u režiji Jagoša Markovića, „Antigone“ (1. septembar). Tokom ove nedelje zabeležene su tri kolumne (dva puta autor je bio stalni kolumnista „Večernjih novosti“, književnik Ljubivoje Ršumović, kolumna se zove „Osveta najboljih godina“, a objavljena je (27. septembra i 1. oktobra), kao i kolumna o omiljenom filmu, gde svake nedelje gostuju različiti kolumnisti, poznate ličnosti iz kulturnog i javnog života, pa je ovoga puta o omiljenom filmu pisao Nikola Vučićević, (30. septembar). Tokom ovog perioda objavljena su dva klasična intervjua pitanje-odgovor, (28. 09. sa Aleksandrom Medićem) i preko čitave stranice sa Pjerom Žalicom (30. septembar). Zapazili smo samo jedan analitički oblik u „Večernjim novostima“ tokom ove nedelje, likovnu kritiku, koja je objavljena 02. 09, a čiji je autor Vasilije B. Sujić. Zaključak

je da se od četrdeset stranica, koliko u proseku ima svaki broj, 1,5 do 2 posvećuju kulturi, da se na stranicama kulturne rubrike najčešće pribegava faktografiji (vest, izveštaj i intervju), da je analitika retka (tri kolumne), a da je u analiziranom periodu objavljena tek jedna kritika – likovna. Tekstovi koji spadaju u beletristički oblik novinarskog izražavanja nisu tokom ove nedelje bili objavljeni u „Večernjim novostima“.

Analizirajući dnevni list „Danas“, ispostavilo se da ovaj dnevni list svakodnevno obrađuje najznačajnije događaje koji se odnose na kulturu u domaćim okvirima i to najčešće u faktografskim oblicima novinarskog izražavanja (vesti, izveštaji, klasični intervju). Tokom ove nedelje u „Danasu“ je objavljeno najviše izveštaja („U znaku trube, Beogradski džez festival“, 26. 09, „Beogradski Sajam knjiga“, „Predstavljen dvobroj časopisa TFT“, 1. 10, kao i izveštaj o crtežima Lazara Vozarevića, 2.10). Kritika se pojavila samo jednom, u pitanju je likovna kritika koju je pisala Gordana Vasiljević (26. septembar). Dva puta su objavljeni klasični intervjui pitanje–odgovor (sa Ivanom Jeftićem, akademikom, 27. 09. i sa grafičkim dizajnerom Antonijem Altarikom, 29. 09). Od dvobroja 29.09-30.10, ovaj list počeo je sa objavljivanjem odlomaka iz knjige koja je tek pripremana za štampu; u pitanju je autobiografski roman „Kavaca“, iz pera Vesne Milek (Clio, 2012). Stiče se utisak da je opravdano objavljivanje ovog izvanrednog štiva, ali da je ovo i način da se lako ispuni prostor u novinama. Što se analitičkih formi tiče, tokom nedelje 26.09-2.10, objavljene su i dve kolumne, jedna Zlatka Pakovića, stalnog kolumniste ovog lista (28. 09, „Intelektualac u tranziciji“), a druga Bojana Marjanovića, koja komentariše napise Ivana Čolovića o kulturi u „Peščaniku“ (1. oktobar). Beletrističke forme novinarskog izražavanja nisu pronađene ni u jednom analiziranom broju „Danasa“. Akcenat je i u ovom listu na želji da se čitaoci informišu, bez dubljeg poniranja ili analiziranja.

Analiza kulturnih rubrika „Politike“, „Večernjih novosti“ i „Danasa“ ukazuje nam da su u pitanju tri različita lista koja suštinski na vrlo sličan način pišu o kulturi. U sva tri lista prevladuje faktografija, vesti pisane na način obrnute piramide, izveštaji, često interpretativni, intervjui pitanje–odgovor. Malo je kritičkih napisa, još manje ostalih oblika analitičkog novinarskog izražavanja. Zanimljivo je da tokom ove nedelje nismo naišli ni na jedan komentar niti intervju profil, kao što su izostale i reportaže i crtice (feljtone sva tri lista objavljuju na posebnim stranicama). Izuzetak sa reportažama, načinjen je jedino u „Politici“, gde se nalazi jedna reportaža o ličnosti. Čini se da je želja sva tri lista da informišu čitaoce, ali se lako zapaža da i u „Politici“, baš kao i u druga dva lista, ima vrlo malo vesti i izveštaja iz svetske kulture.

Osim jednog intervjua pitanje-odgovor u „Politici“ sa Ričardom Girom, ni u jednom listu ne možemo naići ni na kakvu drugu ekskluzivnu informaciju koja bi privukla i one čitaoce kojima kulturna rubrika u žurnalizmu možda nije prioritetna. Jasno je da manjak sredstava diktira i sadržaj i kvalitet rubrika. Naravno da bi bilo više spoljnih saradnika, vrsnih kolumnista, kada bi novine imale finansijske mogućnosti za takvu saradnju. Adrenalinska pisanja različitih tekstova od strane najboljih novinarskih pera sve su ređa – jednostavno, sa bedom koja uzima maha u zemlji, a materijalnu bedu uvek prati duhovna, slabe i odlučnost i kreacija i volja. Beda usporava i obesnažuje. Zbog toga nema više odličnih pera angažovanih da na dobrovoljnoj osnovi napišu vrcav, analitičan tekst i svesne da im nedostaje domaći elitizam u rubrikama, sva tri lista okreću se informisanju kao najvažnijem zadatku i najčešće pišu o pozorišnom, filmskom, književnom i likovnom kulturnom životu i događajima koje vezujemo za te četiri umetnosti.

Što se tiče kulturnih dodataka, „Politika“, „Večernje novosti“ i „Danas“ imaju specijalne kulturne dodatke koje sva tri lista objavljuju istog dana – subotom. „Politika“ kulturni dodatak objavljuje od 1957, i posvećen je kulturi, umetnosti i nauci. Dodatak se štampa na deset stranica, od kojih je na jednoj kulturni vodič. Najzastupljeniji je analitički žanr (komentari, kolumne, kritike). U ovom dodatku od 29. 09. nalazimo komentar Ivana Medenice, „Između čekića i nakovnja“, književnu kritiku Mihajla Pantića, „Profano i sveto“, reportažu o ličnosti koju piše o Džunou Diazu (Junot Diaz) Milan Mišić, „Prevarantski vodič za ljubav“, više prikaza knjiga, kao i intervjua pitanje odgovor sa Polom Osterom (Paul Auster) koji potpisuje Neda Valčić Lazović, kao i više tekstova hibridnog karaktera. No, ono što je lako uočljivo je da se na više mesta u dodatku nalaze tekstovi preuzeti iz knjiga koje će uskoro biti objavljene (slično ćemo naići i u „Danasu“), kao i da je naslovni tekst „Politikinog“ dodatka odlomak iz imejl prepiske Gorana Markovića i Mike Oklopdžića, „Elektronska razmena tihe patnje“, a da je sledeći tekst u dodatku takođe odlomak iz knjige Žozea Saramaga (Jose Saramago), dela koje će biti štampano, „Putovanja jednog slona“. „Politikin“ kulturni dodatak očit je najkvalitetnije što je „Politika“ objavila u analiziranoj nedelji, kako zbog tematski raznolikih tekstova i u velikom broju zastupljenih novinarskih žanrova, tako i zbog brižljivog odabira intrigantnih i izuzetnih autora (Žoze Saramago, Pol Oster, Mihajlo Pantić, Goran Marković...)

„Večernje novosti“ objavljuju kulturni dodatak na osam strana. Prva stranica uvek je posvećena eseju značajne ličnosti iz oblasti kulture i umetnosti. Ovoga puta, u analiziranom broju od 28. 07. dodatak otvara esej Nikolaja Berđajeva (Николай

Александрович Бердяев), "Људско i боžанско". Такође, u dodatku se nalaze i две top liste posvećene rangiranju knjige po tražnji u knjižarama, jedna domaća i jedna strana, kao i sedam kraćih i два duža i podrobnija prikaza knjiga domaćih i stranih autora. Ovde možemo naići i na objavljivanje pesama iz pera domaćih i stranih pesnika, koje su često do sada neobjavljivani rukopisi. U ovom dodatku nalazi se i veliki intervju pitanje-odgovor sa pesnikom Miroslavom Maksimovićem, „Boje dunavskih vetrova“, kao i два problemska teksta, hibridnog karaktera, "Murakami protiv Dilana" (Dylan, Murakami, u susret dodeljivanju Nobelove nagrade) i „Stranac u svojoj zemlji“ - neizvesna proslava veka od rođenja slavnog francuskog pisca, Alberta Kamija (Albert Camus). Tekstovi su informativni, analitični, pisani jasnim jezikom i stilom i privlače čitalačku pažnju. Dok „Politika“ na stranicama dodatka ima три oglasa, „Večernje novosti“ nemaju nijedan, i to svedoči da je finansijska situacija u ovim novinama stabilna onoliko koliko je to moguće u kriznim uslovima. Da podsetimo, „Večernje novosti“ utemeljile su važnu književnu nagradu „Meša Selimović“ za knjigu godine. Ova kompanija ima i sopstvenu izdavačku delatnost, a objavljene knjige reklamira i objavljuje o njima tekstove na stranama redovne kulturne rubrike. U dodatku dominiraju analitički oblici novinarskog izražavanja: kritike i komentari. Uočljivo je da se kao dodatak „Politike“ i „Večernje novosti“ stručno i analitično bave literaturom i prikazima knjiga.

Vikend dodatak dnevnog lista „Danas“ izlazi na dvadeset strana. Kulturi su posvećene četiri od dvadeset strana - znači, petina prostora. U dodatku od 29-30. septembra, na četiri stranice nalaze se sledeći tekstovi: cela stranica posvećena je odlomku iz autobiografskog romana Vesne Milek, „Kavaca“, sledeća stranica se sastoji iz eseja o Ničeju (Nietzsche) iz pera Nenada Dakovića i prikaza knjige „Sreća se stiče radom“. Na trećoj strani je kolumna Bobana Tomića o petnaest godina postojanja ugledne biblioteke „Multimedija“, koju objavljuje izdavačka kuća „Clio“, kao i tekst hibridnog karaktera Ljubice Rosić o tridesetogodišnjici smrti dr Zagorke Mičić, „Zaboravljena učenica Huserla“ (Husserl). Na istoj, trećoj i četvrtoj stranici, Danka Nikolić piše opširniji prikaz izložbe Alfonsa Muhe (Alphonse Mucha) u praškoj Narodnoj galeriji. Očito je da je, bez obzira na mali prostor koji se u vikend dodatku posvećuje kulturi, studiozan, analitički i visokostručan prilaz autora obrađenim temama čini da bude atraktivan i prijemčiv za čitaoce, te zato „Danas“ vikendom već godinama redovno ima i najveći tiraž.

*Sumiranje rezultata analize ili da li o kulturi
ima ko i kome da piše*

Prema istraživanjima medija koja se sprovode u Srbiji, a rezultati ovog istraživanja poklapaju se sa prethodnim, „može se konstatovati da među različitim kulturnim potrebama stanovništva, potreba za kulturnim uzdizanjem nije jedna od vodećih“⁸. O tome svedoči i mali prostor koji se kulturi posvećuje i u napred analiziranim listovima. Ako se kulturi posveti 0,5 posto sadržaja u novinama (očito je da su nedeljni dodaci oaze za posvećene čitaoc), jasno je da tu primaran cilj nije kulturno uzdizanje, već samo informisanje. Takođe, manjak prostora koji se posvećuje kulturi, prati i manjak vesti i informacija o kulturnim zbivanjima u svetu. Domaće kulturne rubrike okrenute su kulturnim dešavanjima mahom u Srbiji i to, najčešće, u prestonici. Valja napomenuti da čitav niz listova i časopisa, baš kao i elektronskih medija, uopšte nema kulturnu rubriku. Siromašno društvo u tranziciji, kao što je Srbija već čitav niz godina, zadovoljenju kulturnih potreba pristupa plošno i bez dublje analitičnosti (otud toliko odsustvo kritika, komentara, kolumni, članaka u redovnim, dnevnim rubrikama – u ovoj analizi nije pronađen nijedan članak ni u jednom od analiziranih štampanih medija). „Medijske ponude svode se uglavnom na komercijalno isplative sadržaje. Tako se nestabilnost političkog sistema, loša ekonomska situacija, nizak obrazovni nivo stanovništva, kapitalistički sistem akumulacije kapitala u kome se briga vodi isključivo o zaradi u poslovanju, direktno odražavaju na uređivačku politiku, što dovodi do zaostajanja kulturnog života zemlje u celini, a samim tim i do potiskivanja kvalitetnih medija.“⁹ Građanin Srbije danas, koji živi najčešće na egzistencijalnom minimumu, ne stiže ni da osvesti nedostatak kulturnog sadržaja i u privatnom i u javnom životu, a ako je toga katkad i svestan, ne zna kako da pronađe put do zadovoljenja kulturnih potreba, jer i ne razlikuje istinsku kulturu od patvorene, pa se okreće tabloidima, kiču i šundu. Ne treba izgubiti iz vida podatak da samo 7 posto stanovnika Srbije ima najviše obrazovanje (u Kanadi je, na primer, 51 procenat stanovništva sa završenim fakultetima), pa se stoga neizbežno konkludira da u Srbiji mnogo građana i nema kulturne potrebe. Otuda izostanak kulturnih rubrika iz mnogih medija – nikome tu i ne nedostaju. Ako bi štampani mediji jednu sportsku stranu poklonili kulturnim sadržajima, najverovatnije bi se tiraž automatski smanjio, pošto je trenutak kada bi mediji, promovišući kulturu kao preduslov bogatijeg i dinamičnijeg života zajednice i promenili kulturne potrebe, kao da je prošao.

8 Ibid., str. 13.

9 Ibid., str. 13.

Naime, bogat i dinamičan život, tačnije privid istog, upravo vode oni kojima u kulturnim rubrikama nije mesto i koje tamo nikako ne možemo naći. Ali zato cveta carstvo tabloida, sa svojim herojima i heroinama u zamkovima od najrazličitijih vrsta silikonskih materijala, koji traju dugo, otporni su na udarce i (pre) dugo se recikliraju.

Uprkos velikom i očiglednom trudu kulturnih redakcija „Politike, „Večernjih novosti“ i „Danasa“, izuzetno je teško praviti kvalitetne kulturne rubrike u trenutku kada je proizvodnja svega, pa i vrednosti „potisnuta u korist potrošnje, a stvaranje vrednosti je zamenjeno stvaranjem potreba i stvaranjem potrošača“¹⁰.

Kultura i kriza, ili i kriza je u krizi

Gojko Božović tvrdi da je „kriza grupno putovanje“, a naše društvo definiše kao društvo u kome je i „kriza u krizi“. Postavlja se pitanje da li je obilje informativnosti u dnevnim kulturnim rubrikama, a manjak kreacije, suštinski manjak ideja, novih, svežih ideja koje čine da se percepcija proširi i stvori novo, jer novo je uvek iznad savršenog, posledica nedostatka ne samo energije, volje, elana, već i onog ključnog – ideja. „Jedini način da se prevlada svaka kriza jeste stvaranje novih vrednosti i novih ideja. Kriza i nastaje u zajednici u kojoj nema razumnih ili čak nikakvih ideja. Kriza je samo javni izraz priznanja da je neka zajednica nemoćna, nesposobna, ponekad i nezainteresovana da stvara nova dobra i nove vrednosti.“¹¹

Opadanje kvaliteta kulturnih rubrika, kao i interesovanja za njihov sadržaj i postojanje, potvrđuje i postulat Čarlsa Simića (Charles Simić), koji tvrdi da živimo u „dobu neznanja. Opšte neznanje koje se graniči sa idiotizmom, naš je novi nacionalni cilj. Tvrdi se da su obrazovani ljudi naš najveći nacionalni resurs, ali da li su nam oni i dalje potrebni? Čini se da nisu. Idealni građanin politički korumpirane države, kakva je u ovom trenutku naša država, jeste lakomisleni glupak koji ne razlikuje istinu i glupost... Pre svega, od neznalica se može više zaraditi nego od prosvetčenih, a istinski obrazovano stanovništvo ne bi bilo dobro ni za političare, ni za taj njihov biznis... I zato se, uveren sam, milioni dolara troše samo na to da moji sugrađani ostanu neznalice.“¹²

Takođe, postavlja se i pitanje da li, uprkos najboljim nastojanjima redakcija, opadanje broja kulturnih rubrika na medijskom tržištu i njihovo svođenje na голу faktografiju tamo gde su još opstale,

10 Božović G., *Kriza je grupno putovanje*, Beograd 2012, str. 7.

11 Ibid., str. 143.

12 Ibid., str. 146.

ali gde im se stalno smanjuje prostor, najavljuje zapravo ono što Bafet (Buffet), jedan od vlasnika *Vašington posta* (*Washington Posta*), kratko zove "smrt novina". Da bismo to izbegli, „neizbežno je naći načina da se objasni njihova važna uloga u životu čitalaca, kao i naći način da se ona podrži. Ovo je ključni izazov sa kojim se u narednim godinama moraju suočiti novinska industrija i svi oni kojima je stalo do novina“. ¹³ Iskustvo pokazuje da ukidanje kulturnih rubrika u jednom listu redovno najavljuje ukidanje tog lista. Da li stanje na ivici opstanka u kojima se nalaze kultura, pa i kulturne rubrike kod nas, odnosno odsustvo istih iz većine štampanih i elektronskih medija, zapravo znači da smo na putu da priznamo „da naš svet nije produktivan: u njemu se ne cene ni rad, ni umeće, ni posvećenost, ni kreativnost, već upravo suprotno“¹⁴, i da se on mora transformisati iz nedelatnog u delatan, a život iz pasivnog nestvaralaštva, u proaktivan, kreativan, vibrantan. Možda je prvi korak na tom putu uvećanje medijske pismenosti kod stanovništva, koja bi postepeno dovela i do kvalitetnijeg medijskog sadržaja, jer bi potreba za njim rezultovala i realizacijom. „Pišem. Svet se više ne sklapa oko mene. Kakvi smo mi srećnici. Svet više ne biva sve uži.“¹⁵ Ali put do trenutka kada ćemo izgovoriti ovu rečenicu je veoma dug i još uvek nije počeo. Dakle, kultura još postoji, o kulturi se još uvek piše, samo što se njen unutarnji kapitalni sadržaj iz dana u dan smanjuje, materija se osipa, invencija slabi, sistem pada. Odsustvo kulture iz mnogih medija najavljuje da za njom nema potrebe ni kod čitalaca. Ona je u oseci. Živimo u doba plime potrošačkog samozaborava. Kulturne rubrike su pokušaji da ne prestanemo da se pitamo odakle dolazimo i kuda idemo.

Činjenica je da mogu u punom smislu postojati samo oni koji čitaju i pišu. To nam ukazuje da više od milion i tri stotine hiljada stanovnika Srbije živi, a da još nije rođeno, ili svet za njih nije rođen, pošto su, kako rekosmo na početku rada, nepismeni. Za njih su kulturne rubrike tek niz nerazumljivih znakova. Oni su istinski vanzemaljci ili prototip varvara koji nikada ne nestaje iz kulture. Kao da je jedini put napretka i izlaženja na svetlost, početak prestanka sveopšteg potrošačkog samozaborava. Ali to neće biti lak put. Jer su sva buđenja neprijatna i teška, a čovek, slabo biće, naučio je da izbegava neprijatnosti spoznaja, čak i onda kada mu one produžavaju, osmišljavaju i spašavaju život. Kulturne rubrike postoje da revitalizuju kulturu i u tom smislu je njihov značaj daleko veći od onoga koji im se uobičajeno pridaje. Konfucije je davno rekao da kakva je muzika u društvu, onakvo je i društvo. Možemo samo dodati, da

13 Tjourou Dž., *Mediji danas*, 2012, str. 468.

14 Božović G., *Kriza je grupno putovanje*, Beograd 2012, str. 6.

15 Ibid., str. 16.

kakve su kulturne rubrike, onakva je i kultura i društvo. Zbog toga odsustvo kulturnih rubrika iz mnogih štampanih i elektronskih medija i svođenje redovnih kulturnih rubrika na informativnost zabrinjava. Jer, rekosmo na početku, živimo u poplavi informacija. A naše je društvo očito društvo sa velikim brojem medijskih neplivača.

LITERATURA:

- Božović G., *Kriza je grupno putovanje*, Beograd 2012.
- Dragičević Šešić M. i Stojković B., *Kultura, menadžment, animacija, marketing*, Beograd 2010.
- Mol Š. R. i Zagorac Keršner A. J., *Novinarstvo*, Beograd 2011.
- Todorović N., *Medijski tretman knjige*, Beograd 2011.
- Tjourou Dž., *Mediji danas*, Beograd 2012.
- Poter Dž., *Medijska pismenost*, Beograd 2011.
- Korni D., *Etika informisanja*, Clio, Beograd 1999.
- Kieran M., *Media Ethics: A Philosophical Approach*, CT: Praeger, Westport 1997.
- Lewis J., *Language Wars*, Pluto Press, London 2005.
- Mass Media dictionary*, Elmore, USA 1992.
- Thayer L., *Ethics, Morality and the Media*, New York 1980.
- Wilson B., *Media Technology and Society, From the Telegraph to the Internet*, London – New York 1998.

Sanja Domazet
University of Belgrade, Faculty of Political Sciences, Belgrade

THE MEASURE OF CULTURE IN
CULTURAL SECTIONS

Abstract

We live in a time when our lives are saturated with information. We daily receive numerous messages through various media outlets. For example, in the US, during one year, about 200 000 books are published, approximately 70 million hours of programs are broadcast by radio stations and about 58 million hours of television programs are produced. "From the day of your birth until today more information was produced than during all recorded history before you, while half the total number of all scientists in history lives and produces information today." Every year we publish more books. If you decided to read everything that has been published in one year, you would have to read one book every three minutes, which is about five hundred books a day. This, of course, only refers to the latest world production, and not the classics. Question is how many of the newly published books are read, how and how much the books and culture in general are covered in commentaries, how well the journalists are trained and if they are at all capable of selecting, clarifying and structuring such a horrific amount of information for us at a time of world crisis which has devastated Serbia as well in material, cultural and also media-related sense. A year ago results were published in Serbia of a study conducted by master student of the Faculty of political sciences in Belgrade who investigated the treatment of the book in Serbian media. These results were far from encouraging – apart from Radio Belgrade 2 and special weekend newspaper additions dedicated to book reviews, the book is generally neglected in the Serbian printed media, while the book reports themselves lack the necessary serious approach and deeper pondering. Focus of this paper is monitoring and analysis of cultural contributions in three daily newspapers, the *Politika*, the *Večernje novosti* and the *Danas* over a period 29.09.2012 – 2.10.2012. Its purpose was to show the content of these cultural sections, to make a comparative analysis of their content and quality of content, as well as to pinpoint the basic topics covered and pursue the question if the printed media create contents that raise public attention. The analysis had an empirical and conceptual approach, and covered quantity and quality baselines.

Key words: *redundant information, the printed media in Serbia, culture, the culture section, the crisis*